

Олег Співаков — музеолог, художник та неперевершений таксидерміст (з нагоди 60-річчя)

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ, Україна)
Email: zoozag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I. Oleg Spivakov, a museologist, artist, and unrivalled taxidermist (on the occasion of his 60th birthday). — Oleg Spivakov is one of the most notable taxidermists of Ukraine of the late 20th and early 21st centuries, especially the first decades of the 21st century. A graduate of the Taurida University, he worked at the natural history museums of the Karadag Biological Station (1982–2008) and Kyiv National University (2009–2020). The master worked easily with various groups of animals, including fish, amphibians, birds, and mammals. He is the author of many taxidermic figures in state and private zoological collections. His works are distinguished by an extremely high level of taxidermy and are, in essence, works of art. In May 2025, he retired and, due to his health, no longer works in taxidermy.

Біографічне

Олег Борисович Співаков народився 10 травня 1965 року у м. Орджонікідзе, Крим. Після закінчення школи в 1982 р. проживав на Карадазькій біостанції (Феодосійський р-н) та працював у Карадазькому природному заповіднику таксидермістом музею, який, по суті, і створював до 2008 р. Початок роботи було перервано на два роки мобілізацією до війська (1984–1986), після чого навчався заочно на біологічному факультеті Сімферопольського (нині Таврійського) університету.

Спеціалізувався по кафедрі зоології; дипломна робота присвячена птахам південнобережжя Криму. Надалі продовжив роботу на Карадазі, у тому ж музеї. З кінця 1990-х рр. співпрацював з М. Головушкіним (ЗМКУ), і 2008 р. остаточно переїхав до Києва, де працював таксидермістом Зоологічного музею Київського університету ім. Т. Г. Шевченка до вересня 2021 р. У 2014 р. до Києва переїхав й син. Батьки залишилися в с. Орджонікідзе, для догляду за якими приблизно в 2019 р. Олег Співаков повернувся до Криму.

Рис. 1. Олег Співаков у приватній студії, 2010 р. Автопортрет.

Таксидермія і колекції

Робота в музеях Криму та Києва формувала інтерес до всіх тварин, які потрапляли до морозилок. Вільно працював з різними об'єктами, як малорозмірними (дрібні амфібії, птахи, ссавці), так і великорозмірними (ведмеді, африканські антилопи та ін.), при тому вміло використовував як техніки роботи з «пухнастими об'єктами» (птахи і ссавці), так і з «голими», вкрай непростими для таксидермії (риби, амфібії), досягнувши надзвичайної майстерності у відтворення форми, поз і забарвлення.

Важливо деталь — матеріал ніколи не здобувався спеціально, вистачало надходжень загиблих тварин. Всі препаровані О. Співаковим зразки є такими матеріалами, на них витрачався весь можливий час. За якістю зразків всі вони є експозиційними. В експозиції ЗМКУ є до 100 таких зразків; у Музей історії природи Карадагу є порядку 400 зразків, препарованих ним [URL]; кількість зразків у приватних колекціях незліченна. В огляді колекцій котових у музеях України щодо ЗМКУ відмічено три високоцінні експонати його авторства, серед них лідером рейтингу є зразок рисі (*Lynx lynx*), фігуру якої виготовлено спільно з М. Головушкіним [Загороднюк *et al.* 2022]. В огляді колекцій кажанів Криму¹ згадано зразок *Pipistrellus kuhlii* з колекції Кримського заповідника: «м. Орджонікідзе, 10.1981, ♂, #2485, шк.+чер., leg. О. Співаков».

Як художник Олег Борисович умів використовувати фарби для доведення своїх творів до стану довершеності. Якщо у випадку з ссавцями таке вимагалось тільки при оформленні очей, губ чи язика, то при роботі з амфібіями й рибами це було значно складнішою задачею.

Рис. 3. Олег Співаков та його твори: ліворуч — вивірка телеутка у музеї Карадазького заповідника [за: Скляр 2014]; в центрі — в майстерні за роботою над фігурою вовка, 13.11.2008, фото І. Костюка; праворуч — ведмідь бурий, спільна робота з М. Головушкіним; 25.10.2010.

¹ «Матеріали по рукокрылым Крыма в зоологических собраниях Украины и России», автори: А. Дулицький та І. Коваленко (файл в архіві автора, ймовірно, не опубліковано).

Моя вчителька-зоолог, Л. М. Прокопчук, розповідала про своє найперше враження, коли в музеї Карадагу побачила раканю на тростинці. Колега вмів шикарно відливати фігури амфібій та риб і надавати їм динамічні пози.

Окрім ссавців колеги цинили його риб — він талановито підфарбував старі експонати², і ще прекрасно зробив привезених Л. М. Прокопчук з Туреччини дрібних рибок, які тепер стали прикрасою експозиції. Також він зробив колекцію експозиційних експонатів рідкісних риб з заморожених матеріалів, що привезені колегою М. Головушкіним з Антарктиди.

Приблизно у 2010 р. в Києві в Міжнародному виставковому центрі відбулася виставка, присвячена рибальству, мисливству і таксидермії. На ній О. Співаков та М. Головушкін представляли свій стенд з власними працями і мали помітний успіх, про що згадують всі колеги-музейники.

Публікацій відомо небагато, значно більше цитувань його знахідок у працях дослідників Криму, надто орнітологів. Серед фауністичних праць варто згадати орнітологічні замітки (напр., [Бескаравайний *et al.* 2001]). Будучи переважно практиком і в усьому художником, він майже не писав тексти, хоча інколи й описував деякі тонкощі таксидермії у матеріалах музеологічних конференцій (напр., [Співаков & Казарян 2007]). Також був автором розділу про музей природи Карадагу в путівнику по Карадагу 2007 р.

Характеристичне

На спогадами всіх, хто працював з Олегом Співаковим, він був на роботі незмінно надзвичайно виваженим, акуратним, інтелігентним, завжди зосередженим на власних творах. Небагатослівний, спілкувався тільки про роботу, сімейне — табу. Дуже невибагливий і на роботі, і в побуті. Головними для нього були об'єкти його творчості.

За спогадами директорки ЗМКУ Ж. Розори — «винятковий, тактовний, талановитий. Художник від бога. Не талант, а талантище. І вершина такту». Його колега по музею і моя вчителька Л. Прокопчук: «Незамінний і талановитий. Малював, багато, одна з його картин висить у закутку, де всі п'ють чай. Картини шикарні. Якби вирішив повернутися, я би першою звільнилася, щоби була для нього посада. Але він не повернувся».

Олег дуже близько прийняв революційні події та був учасником Революції Гідності 2014 р., через що не дуже бачив себе в Криму. Проте коли батьки постаріли і тато помер, мусив виїхати до с. Орджонікідзе доглядати за мамою (2019–2022). Як повідомила його дочка (Катерина Грінінг-Гера), «тата має дуже чутливу натуру і ніжний внутрішній світ. Коли почалося повномасштабне, він дзвонив до мене і я чула що він плакав. Тому я думаю, що історія з втратою рідних сильно на нього вплинула». Після похорону тата він і звільнився із ЗМКУ. Коли ж не стало й мами, він виїхав з Криму.

² Раніше ці зразки були покриті якимось лаком, що згодом потемнів і погіршив стан експонатів.

У Києві живе і дотепер працює його брат, син Владислав (1995 р.н.), якого Олег забрав з тимчасово окупованого Криму в 2014 р., та дочка Катерина (1994 р.н.). Після низки розпитувань дочка повідомила: «Він покинув цю справу. Зараз займається зовсім іншим, але у нього завжди були золоті руки, і знаю, що не пропаде. Він і чудовий технарш був до речі... Знаю одне: він зараз в безпеці і в принципі почувається добре. На зовсім новому місці».

Він покинув музейну справу за низкою життєвих обставин, та ще й тому, що в останні роки почав відчувати, що подальший ріст як таксидерміста стає неможливим, бо «вже не та чутливість рук, та не той зір». Попри те, що колега покинув музейні справи, його творіння живуть і прикрашають експозиції. Напевно, його картини також, але це вже інша історія.

Подяки

Дякую Л. Прикопчук і Ж. Розорі за уточнення низки деталей щодо роботи О. Співакова в ЗМКУ та Д. Михаленку за сприяння в пошуку контактів з рідними Олега, а також К. Грінінг-Гері за важливі уточнення низки біографічних фактів. Дякую Д. Лазареву за сприяння у доступі до даних із важкодоступних сайтів.

Література

- Бескаравайний, М. М., С. Ю. Костин, О. Б. Співаков, О. Г. Розенберг. 2001. Новые данные о некоторых редких и малоизученных птицах Крыма. *Бранта: Сб. научных трудов Азово-Черноморской орнитологической станции*, 4: 123–124.
- Біляшівський, М. М. 2012. Зоологічний музей Київського національного університету ім. Т. Шевченка, як явище культури України. В кн.: *Університетські музеї: європейський досвід та українська практика*. Збірка праць наук.-практ. конф. (6–7.11.2011, Київ). Ніжин, 39–52.
- Дидуленко, А. И., О. Б. Співаков. 2001. *Кара-Даг. Животный мир. Вып. 1*. Бизнес-Информ, Симферополь, 1–24.
- Загороднюк, І., С. Харчук, Є. Улюра, [et al.]. 2022. Колекції котових (Felidae) у природничих музеях України та їх значення у поширенні природничих знань. *GEO&BIO*, 23: 15–52. [CrossRef](#)
- Скляр, А. 2014. Фауна музею Карадага (фоторепортаж). In: *Кафа. Новості Феодосії (web site)*; [URL](#)
- Співаков, О. Б., П. В. Казарян. 2007. Новая методика изготовления искусственных глаз в таксидермических работах. *Известия Музейного Фонда им. А. А. Браунера*, 4 (2–3): 66–67.

Резюме

ЗАГОРДНЮК, І. Олег Співаков — музеолог, художник та неперевершений таксидерміст (з нагоди 60-річчя). — Олег Борисович Співаков — один з найвизначніших таксидермістів України межі ХХ–ХХІ ст., надто перших десятиліть ХХІ ст. Випускник Таврійського університету, співробітник природничих музеїв Карадазької біостанції (1982–2008 рр.) та Київського національного університету (2009–2020). Майстер легко працював з різними групами тварин, як з рибами й амфібіями, так і птахами і ссавцями. Є автором багатьох таксидермічних фігур в державних та приватних зоологічних зібраннях. Праці відзначаються надзвичайно високим художнім рівнем, по суті є творами мистецтва. У травні 2025 р. досяг пенсійного віку і через стан здоров'я живе поза таксидермією.